

De Blaarkop, vroeger en nu

De Blaarkop is een oud ras. Het type vee wordt al beschreven in de veertiende eeuw. Al in 1344 werden in Monnickendam twaalf zwarte en zeven rode als blaarkoppen omschreven dieren aangevoerd en te koop aangeboden. Vanaf de middeleeuwen komen de rode en zwarte blaarkoppen voor op schilderijen. Nog vaker zijn dat witkoppen zonder blaren op de kop. In juni 2008 werd het schilderij 'De liggende koe', in 1883 geschilderd door Vincent van Gogh, in Korea geveild voor drie miljoen dollar; het duurste kunstobject met een koe ooit en de kostbaarste zwarte witkop ter wereld. Het belangrijkste fokgebied is Groningen, maar het ras komt ook veel voor in de Rijnstreek tussen Utrecht en Leiden.

Door het graven van de Does, de verbinding tussen de Kromme Does bij Hoogmade en de Oude Rijn bij Zoeterwoude en de Zijl, de verbinding tussen de Oude Rijn en de Kagerplassen bij Leiden, eind 1100, ontstond de veilige 'binnen dunen'-route tussen Vlaanderen en de Hanze.

Het was een veiliger alternatief voor veevoer dan over de Noordzee. Er ontstond zo een handelsroute vanaf Hamburg via Groningen en Friesland naar Brugge. Groningen ontwikkelde zich als een internationaal

centrum voor de veehandel. Het verbindt de opfokgebieden en de gebieden gespecialiseerd in vetweiderij en melkveehouderij met de steden in met name België in die tijd. In 1252 werden er al veel ossen via deze route naar Vlaanderen vervoerd.

Grote vraag naar voedsel

In de Gouden Eeuw, 1580 tot 1680, is er een explosieve bevolkingsgroei. Daardoor ontstaat er een grote vraag naar voedsel en zuivelproducten. Het voeren van eiwit-

rijke veekeuken, betere voedergewassen en een goede bemesting van de weilanden zorgde voor een verdubbeling van de melk-opbrengst. Rond Leiden ontstond een productiegerichte veehouderij met een vergaande specialisatie. In de herfst werden vers afgekalfde koeien en voer aangekocht in Groningen. Tussen Den Haag en Haarlem waren er destijds zevenhonderd boeren die kaas en boter maakten.

De producten stonden bekend om hun goede smaak. Die wordt vooral bepaald door het type koe, de grond waarop ze grazen, het soort vers gras en de maand van het jaar (zoals graskaas, meikaas enz.). Bij kleinschalige boerderijverwerking blijven de smaaknuances behouden. De goede smaak van de magere kaas maakte dat deze erg gewild was. Magere kaas zweet niet en is lang houdbaar aan boord van de schepen. Op jaarbasis nam de VOC meer dan drie miljoen kilo Boeren Leidse af. Op de schilderijen van de zeventiende en achttiende eeuw zie je vrijwel geen zwarte runderen. Opvallend is het grote aantal koeien met blaarkopaftekening en naast veel rode en

Blaarkopkoeien rond 1900

Moderne stier uit 1921

gele dieren ook vale, vaalgrijze en bruinvale exemplaren. De veepest die in drie golfbewegingen in 1713-'14, 1747 en 1769 het gewest Holland overspoelde, bracht een grote slachting onder het vee met zich mee. Alleen al in de jaren 1769-'82 stierven er ruim 500.000 koeien. In Oudshoorn werden er in de jaren 1743, 1754 en 1759 honderden koeien aangevoerd. De door de Groninger handelaren aangevoerde dieren werden publiekelijk verkocht. Dit ter aanvulling van de gedecimeerde veestapel. Deze veranderde van rood-wit naar zwart-wit, mede door de import uit Deens Jutland.

Ontstaan van de rassen

Tot de achttiende eeuw was er weinig aandacht voor selectie en kan men moeilijk over rassen spreken. Alleen in Friesland en Groningen zijn fokkers systematisch bezig. De negentiende eeuw is de eeuw van de Blaarkop. Hele families stapten over op de Blaarkopkoeien. Nog steeds zijn er blaarkopfamilies aan te wijzen. Die Blaarkoppen werden gefokt onder meer voor de mest op de gemengde bedrijven in Groningen en ze werden op driejarige leeftijd verscheept naar Holland. De industriële revolutie was

in Engeland verantwoordelijk voor een snelle toename van de bevolking. Buurland Holland beschikte over veel vee en Engeland haalde tienduizenden koeien uit Rotterdam. Deze zijn vooraf vetgemest met spoeling, een afvalproduct van de jeneverstokerijen in Schiedam. Het ontstaan van de bio-industrie is een feit. De geproduceerde mest van de in Schiedam vetgemeste dieren is zeer vruchtbaar; de hyacint doet het er goed op. En de mest is essentieel bij het vastleggen van de geestgronden. De huidige Bollenstreek veranderde in rap tempo van een weide- in een bollengebied.

Het stamboek

Het stamboek van de raszuivere dieren kent een grillig, historisch verloop. Het Nederlands Rundvee Stamboek (NRS) onder-

Ideale type 2010

Zwanet Faber

scheidde in 1902 drie rassen: Fries-Hollands, MRIJ en het Zwartblaar en Zwarte Witkop Groningerveeslag. Het stamboek weigerde roodgekleurde dieren te erkennen. Daarom richtte een aantal Groninger fokkers in 1908 het Groninger Blaarkop Rundvee Stamboek (GBRS) op. De witkop werd echter als een minder gewenste tekening beschouwd. In 1912 werd na veel strijd door de provinciale commissie de stier Diamant II als premiestier erkend. Diamant II is de eerste Blaarkop van het melk-vleestype. Hij is de voorloper van de huidige Blaarkop. In 1923 wordt de stier Ideaal Algemeen Nederlands kampioen.

Na 1975 verdwijnen de Blaarkoppen razendsnel uit het landschap. De uit Amerika geïmporteerde Holsteins produceren veel meer melk. De grotere blaarkopfokkers

Blaarkoppen zijn goede zoogkoeien

gaan hun koeien inkruisen met het Holsteinras, wat een teruggang van de Blaarkop tot gevolg heeft. Ook de diepvriestecnologie van sperma en embryo's zorgt voor een wereldwijde inzet van Holsteinstieren. Maar er ontstaan nieuwe kansen voor de Blaarkop, een gemakkelijke, robuuste en sobere koe en zeer geschikt voor het houden onder minder ideale omstandigheden zoals de natte veenweidegebieden en landschapsbeheer. Het is een dubbeldoelkoe met zeer

gezonde melk. In 2010 kwam de Blaarkop op de lijst van kandidaten van de Ark van de Smaak.

Bedreigd ras

Omdat het NRS vanaf 1931 de Rode blaarkoppen wel weer erkenden, nam het ledental van het GBRS af en werd het stamboek uiteindelijk in 1957 opgeheven. In 1987 werd op initiatief van enkele veehouders een fokkerscollectief, het Blaarkop Rundvee

Syndicaat (BRS), opgericht. Dit heeft zich ingezet voor het inzetten van meer raszuivere Blaarkopstieren via KI. De Blaarkop is al sinds de jaren negentig een bedreigd ras, maar de laatste jaren neemt de belangstelling weer toe en zijn er ook weer meer kistieren beschikbaar. Dat is zonder meer te danken aan de in 2002 opgerichte Blaarkopstichting, die zich actief inzet voor de belangenbehartiging en goede communicatie en promotie van dit unieke ras. ●